

törekvését el is érte, az Enciklopédia szá- munkra is érdekes címszavából fogott össze néhányat. Közli Diderot előszavát, majd témák szerint csoportosítva válogat a filozófiát (pl. filozófia, józan ész), a természettudományt (fizika, atomizmus), a társadalomtudományt (szabadság, természetes egyenlőség), a közgazdaságtant (ipar, manufaktúra) és a művészeteket (építészet) érintő lexikoni fogalmakból. Noha e néhány szemelvényből még nem alakulnak ki az Enciklopédia grandiózus méretei; a tudományos felelősség, az igazságkeresés és a meggyőződés szenvedélye e pár sorban is ott izzik; bizonyítva, hogy ezek a hajdani filozófusok nem könyvtárba zárkóztak hidegszívű bölcsék, hanem a társadalom átalakításának forró indulatokkal elkötelezett harcosai voltak.

A kötet elsősorban értelmiségieknek és diákoknak ad izelítőt a hatalmas műből.

Pomogáts Béla

Pach Zsigmond Pál

NYUGAT-EURÓPAI ÉS MAGYARORSZÁGI AGRÁRFEJLŐDÉS A XV—XVI. SZÁZADBAN

Kossuth, 359 old. 54 Ft

A szerző azt a kérdést vizsgálja, meddig haladt együtt a magyarországi agrárfejlődés a nyugat-európai — elsősorban az angol — mezőgazdasággal, mikor vált el — más szóval maradt le — a nyugati polgári fejlődés mögött, s közben hogyan alakultak a termelési és társadalmi viszonyok nálunk és Nyugat-Európában.

Amikor nyugaton a jobbágy felszabadul a földesúri elnyomás alól, nálunk függőségének második, az elsőnél nem kevésbé súlyos korszaka bontakozik ki, amely aztán döntően meghatározza Magyarország újkori fejlődésének és társadalmi elmaradásának okait.

A hazai fejlődés a XV. század közepéig haladt együtt a nyugatival, s lényeges vonása abban mutatkozott, hogy a munka (robot) szolgáltatással szemben a pénz- és terményjáradék volt túlnyomó. A robot a XV. század közepéig elenyész, mert addig az urasági kezelésben levő ún. majorsági (allodiális) birtokok területe is csekély.

A magyarországi fejlődés erőteljes el- kanyarodása a nyugatitól a XVI. század elején indult meg. Amikor Nyugaton a feudalizmus keretei között már fokozatosan alakulni kezd a polgári társadalom, nálunk és Közép-Kelet-Európában a feudális urak bővítik majorsági gazdaságu-

kat, saját kezelésbe veszik az addig jobbágyok használatra terület egyre jelentősebb részét (ez még a XVIII. században is gyakori jelenség). Fokozzák az áru-ter- lést, a kereskedést és természetesen nö- velik a robotterheket. Ezzel párhuzamo- san az osztályharc is élesedik. A korábbi fizetett jobbágyi munkaerőt felváltja az „örökös jobbágyság” rendszere.

A könyvben szemléletesen tárul elénk a jobbágyság sorsa, az elnyomatásával járó sok-sok teher és a különféle szol- gáltatások (péNZ és természetbeni egy- aránt). 1502-ben egyik francia utazó azt jegyzi fel a magyar nemesről, hogy a földművest (jobbágyot) a barommal egyenlőnek tartja és úgy is bánik vele.

Hiányát érezzük annak, hogy az inflá- ciós jelenségeket nem érinti, holott a pénzbeli szolgáltatások növekedésére sok adatot idéz, emiatt nem tarthatjuk realis- nak a jobbágyterhek emelkedésének raj- zát. Nem tárgyalja azt a kérdést sem, hogy a földesúri és vártartományi gaz- dálkodásból folyó jobbágyterhek milyen összefüggésben álltak a honvédelemmel. Sok kérdéssel csak a jegyzetben foglal- kozik, holott az alapszöveg is elbírná. A mű több helyen úgy hat, mint valami tör- vénykönyv, amelyhez a magyarázatok külön állnak, s a jelen esetben zömmel a jegyzetekben található.

A könyvet elsősorban a történelem iránt komolyan érdeklődőknek ajánlhat- juk. Különösen azoknak, akik a magyar parasztság történeti múltjával foglalkoz- nak, vagy azt szeretnék megismerni. A sok-sok adat, amit Zágrábtól Kolozsmo- nostorig, Pozsonyig az ország minden tá- járól fölvonultat, a megismerést nemcsak megkönnyíti, de egyúttal szemléletessé is teszi.

Szij Rzsó

Ismeretterjesztés

Csató István

A KOZMOSZ PARTJÁN

Kossuth, 412 old. 32 Ft (Ajánlott)

Az emberiség egyik leglelkesebb, korábban legfeljebb utópiaként elképzelt tettének vagyunk tanúi. Megkezdődött a világűr meghódítása! Erről szól Csató István könyve.

Rövid, a világmindenség szerkezetét és a repülés történetét ismertető bevezetés után a szerző az űrhajózásnak a mai tu- dás szerinti egyetlen lehetőségéről, a ra- kétaelvről, a rakéták eddigi felhaszná- lásáról és a különböző mesterséges égi- testekről beszél. Beszámolót kapunk az